

Önsöz

Osmanlı İmparatorluğu'nun genel bir tarihini yazmaya çalışmak çalgınca bir iştir ve belirli gerekçelere dayanmalıdır. Genel bir tarih yazmak için, konunun tüm yönlerini kapsayan kitap ve makalelerden oluşan sağlam bir temele ve eserin biçimini ve yönünü belirleyen bir tartışma geleneğine ihtiyaç vardır. Bunlar Batı Avrupa tarihçileri için bir sorun oluşturmaz. Fakat bir Osmanlı tarihçisi için durum biraz farklıdır. Bu, Osmanlı İmparatorluğu hakkında kitap ve makaleler yok demek değildir, fakat kuşkusuz sayıları daha az ve kaliteleri daha değişkendir. Dahası, bu alanda çalışan insanlar nispeten az olduğu için, araştırma sonuçları bölüm pörçüktür ve dolayısıyla konu bir bütün olarak tutarlılıktan yoksundur. Aynı nedenle, Osmanlı tarihinde tartışmalardan söz etmek veya olayların belirli bir yöne doğru akışını algılamak zordur. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihçileri, çok geçmeden, sadece belli başlı soruların cevaplandırılmadığının değil, fakat aynı zamanda bunların çoğu kez hiç sorulmamış olduğunun da farkına varırlar. Bu itibarla, yapılacak en doğru şey belki de genel bir sentez yazmaya başlamadan önce konunun iyice gelişmesini beklemektir.

Buna rağmen, bu konuda genel bir kitap yazmanın gerekli ol-

duğuna inanıyorum. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi önemlidir ve Balkanlar'daki son olayların gösterdiği gibi bazen çağdaş sorunları anlayabilmek için şarttır. Ne var ki, konunun uzmanı olmayanlar için alana girmek zordur. Kolayca elde edilebilecek şeyler tatmin edici değildir; en iyi eserlerin birçoğu ise okuyucuların çoğu için fazla uzmanlık konusu ve fazla tekniktir. Dolayısıyla genel bir tarih, uzman olmayı alana sokmaya ve uzmanların yazdıklarının okunmasını sağlamaya yardım edebilir. Bunun Osmanlı tarihi uzmanları için de yardımcı olacağını ve onlara şimdiye kadar eksik kalmış olan bir olaylar kronolojisi sağlayacağını umuyorum; çünkü kronolojik hikâyeye her ne kadar demode olmuşsa da, tarihi anlamak için şarttır. Bu ayrıca Osmanlı kurumlarının gelişimi hakkında okuyuculara kaba taslak bir fikir vermiş olacaktır.

Konuya yaklaşımım dardır ve Osmanlı tarihçileri arasında baş gösteren, Osmanlı "İmparatorluğu'ndan" değil de, Osmanlı 'Devleti'nden' bahsetme eğiliminden kaynaklanmıştır.

Başlangıçta bu terim Türkiye Cumhuriyeti'ndeki milliyetçi tarihçiler tarafından kullanılarak yaygınlaştırılmıştır; zira bunlar Türklerin devlet yaratma konusunda deha sahibi oldukları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih boyunca kurulmuş bir dizi Türk devletinden biri olduğu yolunda bir kuramı popülerize etmişlerdir. Kuram tabîi saçmadır, ama ortaya bir soru koymaktadır: Osmanlı İmparatorluğu nasıl, ne tür bir devlettir? İşte ben bu soruya cevap vermeye, daha doğrusu cevap vermeye başlamaya çalıştım ve bunun için Osmanlı sultanının iktidarını yansıtmak için kullandığı kurumları tasvir ettim: Hanedan ve hanedan hizmetine yabancı devşirme yolları; saray, mabeyn ve merkezî yönetim; mahallî yönetim; hukuk; ordu ve donanma. Aslında vergiler üzerine de bir bölüm olması gerekirdi, ama bu önemli konuyu sayılardan anlayan bir kişiye bıraktım, çünkü ben hiç anlamam! Bu kurumların üç buçuk asır boyunca nasıl geliştiklerini ve değiştiklerini göstermeye çalıştım. Çalışmam 17. asrın ortasında, İmparatorluğun genişlemesini sona erdiren ve kurumlarının yapısına değişiklikler getiren bir bunalım döneminin sonunda bitmektedir. Aşağı

yukarı 1600'de başlayan yarım yüzyıl içinde birbirini izleyen bunalımlar, Osmanlı tarihinin bir zamanlar 'Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşu' diye tanımlamak âdet olan döneminin sonunun işaretleridir. Bu nedenle çalışmamı burada noktalamak bana uygun geldi.

Tarih çalışmasını hayata geçiren, ayrıntılar ve ana kaynakların farkında olmaktır. Ne var ki, genel bir tarih ister istemez ayrıntıları atlar ve esas itibariyle ikinci derece malzemeye dayanmak zorunda kalır. Ben buna rağmen bazı tarihî ayrıntılara yer vermeye çalıştım ve bu sayede ya genel konuları aydınlatmak ve örneklemek ya da ortaya attığım iddiaları onlarla kanıtlamak istedim. Aynı zamanda da, okuyucuyu ana kaynaklarla dirsek teması içinde tutmaya çalıştım.

COLIN IMBER